

ILLEGAL TAKING OF HISTORIC OBJECTS ABROAD

The 2012 activities of the Border Guard in the area of protecting historic objects have been a continuation of their work over previous years, especially as regards the so-called criminal prevention. The new legal and organisational situation regulating the transfer of historic objects abroad has changed the perception of the phenomenon of smuggling from the point of view of the Border Guard. The Amendment on Historic Objects and Heritage Protection of 2010 limited the catalogue of items which require permission before being taken abroad, which reduced the scope of activities undertaken by the Border Guard to relatively few interventions. This does not mean, however, that the importance of those attempts at smuggling which have been revealed is less significant.

WOJCIECH KRUPIŃSKI

NIELEGALNY WYWÓZ ZABYTKÓW

W OCENIE STRAŻY GRANICZNEJ,
NA PODSTAWIE DZIAŁAŃ 2011 R.

Zabytki ruchome towarzyszą społeczeństwu, w większym lub mniejszym stopniu, w codziennym życiu i stanowią przedmioty, które ze względu na swoje pochodzenie, wartość, zastosowanie, albo ze względu na swoje znaczenie społeczne, historyczne i naukowe podlegają szeroko rozumianej ochronie.

Ochrona, którą w odniesieniu do zabytków należy definiować na różnych płaszczyznach, dotyczy również aspektu kryminalnego, tym samym: organów ścigania zwalczających ten specyficzny rodzaj przestępczości, występującej jako kradzież, paserstwo, fałszerstwo i nielegalny wywóz przedmiotu zabytkowego zagranicę.

Analizując to zagadnienie należy podkreślić, iż obecne realia przeciwdziałania przestępczości związanej z zabytkami różnią się diametralnie od tych, które występowały jeszcze kilka lat wcześniej. Wydaje się iż lata, gdy Straż Graniczna weryfikowała ponad 2000 sztuk zabytków rocznie i wszczyniała ponad 100 postępowań przygotowawczych w zakresie nielegalnego wywozu, bezpowrotnie przeminęły. Przyczyn takiego stanu rzeczy jest kilka i zostały szeroko opisane w poprzednich wydaniach „Cenne, bezcenne/utraczone” (Nr 2 (67) kwiecień-czerwiec 2011 r.). Rok 2011 przyniósł dalszy spadek liczby wszczynanych postępowań przygotowawczych, co w konsekwencji dopełniło obraz nowej rzeczywistości polityczno-organizacyjnej (układ z Schengen) i prawnej (nowelizacja przepisów dot. wywozu zabytków z kraju). W związku z powyższym, należy zastanowić się nad możliwością diagnozowania skali procedurów przestępczych w tym zakresie, ich intensywności, a tym samym stopnia zorganizowania.

Niewątpliwie diagnoza ta powinna być wypadkową analiz dokonanych przez służby zwalczające przestępczość dotyczącą zabytków, bowiem jedynie wspólna ocena, oparta nie tylko na danych statystycznych, może dać obraz zagrożeń zabytków. Jednocześnie będzie to podstawa realizowania skutecznej prewencji w zakresie ochrony

Ujawniony fotel w PSG Krościenko

Broń ujawniona w PSG Warszawa Okęcie.

istotnych elementów dziedzictwa narodowego przed ich utratą, biorąc pod uwagę obecnie obowiązujące przepisy.

Nowelizacja ustawy o zabytkach i opiece nad zabytkami z 2010 r. ograniczyła katalog przedmiotów, które będą wymagały pozwolenia na wywóz, tym samym zmusiła służby do podejmowania działań w odniesieniu do stosunkowo niewielkiej (w porównaniu do lat poprzednich) liczby przedmiotów. Czy można w tej sytuacji stwierdzić, iż w efekcie nowelizacji zmarginalizowano problem nielegalnego wywozu? Należy przy tym podkreślić, że wspomniana marginalizacja nie dotyczy kwestii wagi tych spraw, lecz ich liczebności w ramach działań organów ścigania, biorąc pod uwagę katalog i faktyczną liczbę tych przedmiotów w naszym kraju. Analizując obowiązujące przepisy, z uwzględnieniem codziennej służbowej praktyki, należy stwierdzić, iż poruszany problem ma zdecydowanie szerszy charakter i nie należy go rozpatrywać jedynie na podstawie statystyki wszczynanych postępowań przygotowawczych. Fakt ograniczenia katalogu przedmiotów nie rozwiązuje, w sposób oczywisty, problemów związanych z weryfikacją tych przedmiotów w ogóle. Należy bowiem pamiętać, iż zwłaszcza w sytuacji, gdy osoba wywożąca zabytkowe przedmioty nie posiada przy sobie żadnych dokumentów, w tym dokumentów potwierdzających wiek i wartość przewożonego przedmiotu, służby zmuszone są do przeprowadzenia stosownych weryfikacji. Często jest to możliwe już na etapie postępowania przygotowawczego w związku z zatrzymaniem przedmiotu zabytkowego. Weryfikacji podlega nie tylko zakwestionowany przedmiot oraz osoba, która usiłuje go wywieźć, ale również ewentualne dokumenty, które przez taką osobę mogą być przedstawiane. W większości tych spraw podstawą jest opinia odpowied-

niego podmiotu) w zakresie oszacowania wartości finansowej danego przedmiotu i okresu jego powstania. W praktyce opinia ta decyduje o tym, czy postępowanie jest umarzone, czy też rozpoczyna się kolejne etapy procedury karnej. Mając na uwadze istotę tej opinii dla całego postępowania, należy wskazać jak ogromną rolę odgrywa ją w całym tym procesie biegli, rzeczoznawcy, wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz inne osoby i instytucje posiadające stosowną wiedzę, niezbędną do wydawania opinii w przedmiocie zabytków. Bez tej pomocy organy ścigania pozbawione byłyby wsparcia, które jest niezbędne nie tylko na etapie postępowania przygotowawczego, ale również jeszcze przed jego wszczęciem, np. w momencie weryfikowania dokumentów w postaci wyceny, oceny, faktury i ubezpieczenia. Skala spraw wymagająca takich weryfikacji jest większa niż liczba wszczętych postępowań, jednakże, w kontekście działań Straży Granicznej, nie jest to taka duża liczba jak w poprzednim stanie prawnym.

W omawianym okresie funkcjonariusze Straży Granicznej wszczęli dziewięć postępowań przygotowawczych w przedmiocie nielegalnego wywozu zabytków, wobec dwóch podejrzanych. Jedno postępowanie zakończono aktem oskarżenia. Weryfikacji poddano 50 egzemplarzy przedmiotów zabytkowych lub przedmiotów o cechach zabytku, ale jedynie dwa przedmioty uznane zostały za przedmiot przestępstwa w postaci nielegalnego wywozu. To tylko potwierdza tendencję spadkową wszczynanych postępowań karnych, a mając jednocześnie informacje o sposobie ich zakończenia (większość jest umarzana z powodu braku znamion czynu przestępczego), można wnioskować o mniejszej skali tego rodzaju przestępstw.

Przykładem ostatnich spraw jest zatrzymanie, które miało miejsce w placów-

ce Straży Granicznej w Krościenku (granica polsko-ukraińska), podczas którego wykryto dwa fotele pochodzące XIX w., wycenione łącznie na kwotę 5-6 tys. zł. W tym przypadku te dwa przedmioty stanowiły wg uzyskanej opinii zabytki, na które wymagane jest jednorazowe pozwolenie na stały wywóz i wypełnity prześtanki przewidziane dla kategorii zabytków określonej w art. 51 ust. 1 pkt 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dla których przewidziano jedynie próg wiekowy 100 lat. Przedmiotowe postępowanie zakończono sporządzeniem aktu oskarżenia.

Nowa rzeczywistość prawna oraz integracyjna w ramach UE kształtuje obecną sytuację w sferze wywozu zabytków, jednakże nie należy bagatelizować również wpływu tzw. czynnika społecznego, a więc wzrastającej świadomości społeczeństwa w zakresie formalnych wymogów wywozowych, co w pewnym stopniu dodatkowo ogranicza liczbę przypadków prób nielegalnego wywozu zabytków.

Mimo malejącej liczby postępowań przygotowawczych prowadzonych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej należy wskazać, iż w dobie nowych zagrożeń w przedmiocie zabytków np. w postaci fałszerstw dzieł sztuki, kradzieży na zamówienie, w dobie traktowania dzieł sztuki jako karty przetargowej przy różnego rodzaju nielegalnych transakcjach, koniecznym jest stałe monitorowanie zjawisk przestępczych w tym zakresie. Często bowiem nielegalny wywóz jest pochodną innego rodzaju przestępstw w postaci kradzieży i paserstwa, a postrzeganie problematyki nielegalnego wywozu zabytków z kraju jedynie w kontekście samego przemytu i okoliczności mu towarzyszących stanowić będzie niepełną analizę tego przestępstwa.